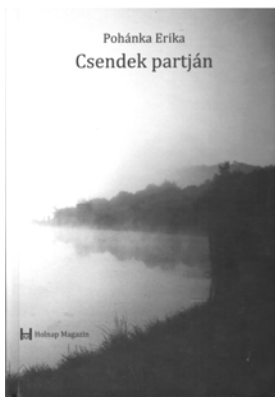

ÁDÁM TAMÁS

A hiány és a szépség költészete Pohánka Erika: *Csendek partján*

Valami ilyesmit írtam Pohánka Erika *Rezdülések* című első kötetének az előszavában: *Olyan kötetet tart kezében az olvasó, amely igen nehezen született meg. Nem a minőség miatt váratott magára a megjelenés, így alakultak a körülmények. A nehezégek sem számítanak, majd jön a következő.* Mármint könyv. Most megjött, mindössze negyedszázadot kellett rá várunk. Kései indulás és hosszú hallgatás. Vajon mit csinált a költő a hosszú évtizedek alatt? Nem írt? Gyaníthatóan magában hordozta a verseket, érlelte. Ezt a végeredményt látva gondolom.

A nagy kérdés mindig az, a költő túl tudja-e szárnyalni az előző kötet színvonalát vagy legalább megtartani azt. Nem könnyű mutatvány: úgy kellene fejlődni, hogy közben az egyéni, senkivel össze nem téveszthető hang megmaradjon. A *Csendek partján* valahol folytatása a *Rezdülések*nek, csak éppen érettebb, átgondoltabb munka. Nincsenek benne kanyarok. Egyenletes, tiszta beszéd.

De mielőtt jobban belemélyednénk, a külsőségekről is szót kell ejtenünk. Jó kézbe venni a keményborítójú, karcsú könyvet. A ködös, vagyis kissé szomorkás víz, az árnyék, a fekete part kifejező. Élőlény nem látható, ez tényleg a csendek partja, de ne legyen kétségünk afelől sem, hogy belül is csend van, nyugalom. Meg hiány, meg szépség. Erre erősít rá a hátsó borító; Erika néz ránk világosabb, bár nem túl éles kontúrú tájból. És egy idézet *Az idő cellájában* című versből. A beliveket szürke fotók tördelik. A szerző és Pohánka Xénia rögzített pillanatai tökéletesen illeszkednek a versek hangulatához. Először azon töprengtem, miért nem színesek ezek az alkotások. Ám be kell látni, sokkal jobb így, szürkén. Nem török meg a hangulatot, harsányságnak itt nincs helye.

Minden kötetnél roppant fontosnak tartom, melyik verssel indul a könyv. Tapasztalatból tudom, nem könnyű ezt megtalálni. A kiindulási pontot. Hogy mire számíthatunk. Meglehet, már itt megállít bennünket

az olvasásban, és rosszkedvűen félretesszük a kötetet. Most erről szó sincs, remek a *Csendben hazafelé* című vers. Ilyen sorokkal: *Kezünk / ölelkezett / csupán, / s vártuk / a folytatást, / mikor a csend / ránk virágozik / ünneplő / ruháját / terítve ránk.* A virág amúgy egyik kedvenc szava Erikának. Az *Örömlünkben* és az *Elmondhatatlanban* is találkozunk hasonlókkal, később fel-felbukkan egy-egy szókép: *Virágozó jázmin-eső / virágpör.* Eddig azt hittem, a pipacsról már mindent megírtak, jelzős szerkezeteknek se szeri, se száma. Tudjuk, létezik piros pipacs, lángoló pipacs, hajlongó pipacs, vérző pipacs stb. Költőnk ellenben azt mondja: *parázsos pipacs.* Tehát a virág szimbólum. Egyszerű, találó. A költő tiszta képekben, metaforákban amúgy is erős. A *Rád simulva* című versből három sort emelnék ki, nincs mit hozzáfűzni, annyira kifejező: *Mint barack a magját, / védem húsemban / pihenésed.* Vagy a *Valami tegnap hull a mába* utolsó három sora: *s mint farkas / lesben áll / a magány.* A magánnyal is gyakran találkozunk: *csipkéz a magány.* A *Szerte-törve* című vers így kezdődik: *Míg magányom épült veled.*

Az *Árubáz* és a *Beléd öltözöm* című műveket kettősség jellemzi. Mindkettő nehézkesen indul, veszélyes képekkel, hogy úgy mondjam: neccesen. Mert az *Árubáz a világ* indulósora elég sablonosnak tűnik, a folytatás viszont megmenti, átlendíti a verset, ilyenekkel: *Zátonyra futott örömlünk.* Ugyanez vonatkozik a *Beléd öltözömre.* Nem túl eredeti: *ha szakatol a múlt, szétnövöm az időt.* Aztán a második versszak zárása, mintegy ellenpólusként, kiváló: *csak görcsök maradtak / feszülve bontalan.*

Az idő is sokat foglalkoztatja a költőt, még verscím is született: *Az idő cellájában.* Én meg csak töprengek, mi is az az idő? Van egyáltalán idő, vagy csak elmúlás létezik? De ne filozofálgassunk, fogadjuk el Erika szép sorait, márpedig van idő! Mindig megrémülök, ha ezt a hatalmas „valamit” meg kell fogni, eredetien írni róla. Hiszen annyian próbálkoztak már ezzel, sikerrel, sikertelenül. Pohánka Erika megérezte: ebbe belemászni túl mélyen roppant veszélyes, közelbe hozta az idő fogalmát, egyszerűen megoldotta a feladványt: *Aztán rábízta a szélre, / nyárból a télbe / engedél, / téli álomra íteltél.*

A *Foltozod mégis* című költemény igen erős. Az ember rácsodálkozik, elmerül a folyamban, egyszer csak rátör a felismerés: hiszen a költő számtalan névelőt hanyagul elhagy, vét a szabályok ellen. Bizonyára tudatosan. Rendben van ez? Ezek szerint igen, mert nem dől össze a vers, nem szakad le az ég.

Az ősz, a tél, a tájleíró líra mindig is kedvence volt a szerzőnek. Ehhez igazán ért. Így kezdődik az *Úttalan őszenben*: *Lével-konfettit / vedlenek a fák / szél a tetőn pózsol / avar lesz a nyár.* Ez a hang fut tovább jó néhány versen

(*Hulló levél-zajok, Réseken, Bús rögzök, Febér hó, Behavaz a múlt, Tavasz lesz újra* stb.). Azt mondja Pohánka Erika már a címben is, hogy színtelen az ős, és ez bizonyára így is van, mert a táj pontosan olyan, amilyennek a költő látja. Hiába pompázik olykor az ős, kihívóan előre tolja színeit: a vöröset, a sárgát, a bronzot, ettől még láthatjuk máshogy is. Hangulat és látás-mód kérdése.

Jómagam a haikut nem kedvelem, de ez magánügy. Nem Japán-eredete miatt. A haiku rendkívül szigorú, alakilag kötött verselés, melyet ebben a formájában egyetlen más nyelvre sem lehet tökéletesen átültetni vagy új-rakólteni. Nagyon erős zeneiség jellemzi, részben a szimmetrikus forma ritmusa, részben a magán- és mássalhangzók hangulati értéke miatt, amelyekre a vers rövidsége miatt a befogadó is nagyobb figyelmet fordít. A haiku 17 szótagból épül fel, ezért nevezik tizenheteknek. A hagyományos régi japán haiku egy sorba íródik, ellenben a modern haiku három sorból áll. Ezt alkalmazza Erika is. Pontosán felépíti a verseket, nem vét a szótagszám szigora ellen. A haikukban is megtaláljuk az összehasonlíthatatlan hangot: *Hűvös ujjakkal / csigabáztat bontogat / őszi mozdulat.* Vagy: – *Mint tűzvirág, / nyílt parázsos alkonyat. / Lett esti imád.* És talán a legjobb: – *Idő dallamát / lezongorázhatsz te, / de más járja táncát.*

Ugyanúgy, mint az előzőben, a költő ebben a kötetben is emléket állít nagymamájának. Látjuk magunk előtt, ahogy gyúrja a földet, ahogy fekete fejkendőjét köti. Erős érzelmi kötődés lehetett közöttük.

Az is ritka, hogy a kötetzáró vers adja a könyv címét, *Csendek partján*. Egyáltalán nincs ezzel baj, csak kissé szokatlan. Szép vers, tagadhatatlan. *Benn / tornyosan álltak / a falak, / rég-zárt ajtók / nyílnak, / csendeket vonszol / a tegnap / s a csendek partján / ma almavirág / szirma hull.*

Az Utószóban dr. Kujbus Sándorné, Erika középiskolai osztályfőnöke, magyartanárnője ekképpen fogalmaz. *Pohánka Erika válogatott verseit végigolvasva azzal a meggyőződéssel tesszük le a könyvet, hogy most személyes találkozásunk volt magával a szépséggel, a nagyon őszinte emberi érzelmekkel, gondolatokkal, hangulatokkal, s egy különös képi világra épülő sajátos költői nyelvel. Ismét igazolódott, hogy verselő asszonyok nélkül sokkal szegényebb, színtelenebb, szürkébb lenne a világ.*

Ez így igaz! A szépség költészetével találkoztunk, és a hiánnyal. Megértjük azt, hogy: *Valami nincs sehol*, ahogy Váci Mihály írta. Mégis teljes életet él a költő, teljeset a versek. Így kerek. A sűrű szövetű, feszes költemények az érzelmek, a képek által könnyeddé válnak.

Nagyon remélem, nem kell várunk újabb negyedszázadot Pohánka Erika új kötetére.

(*Holnap Magazin Kiadó, Budapest, 2019*)